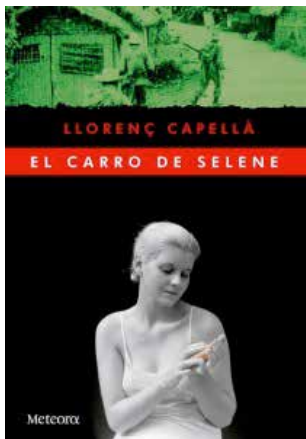

Llegir en cas d'incendi

‘El carro de Selene’, el calidoscopi de la memòria de Llorenç Capellà

Poques novel·les he llegit com *El carro de Selene* (Meteora), de Llorenç Capellà, on la duresa de la guerra es presenti embolcallada amb un alè poètic que la cobreix com un vel pietós que empara aquells que en van ser víctimes: “Enmig del caos, allò que dóna sentit a la vida és la capacitat de resseguir els fils de la memòria a través del cel estrellat”.

La memòria com a protagonista

La novel·la té uns protagonistes singulars, Joan i la seva germana, Selene, llunyana i absent, sempre inabastable com el seu mític nom evoca, però és també una novel·la coral amb un mosaic de personatges cada un amb una història personal que es va creuant i entreteixint amb les dels altres.

Una de les coses que dóna valor a la literatura és la qualitat d’universal; en aquest sentit, per universalitzar l’experiència i per mostrar com la guerra i els traumes despullen i despersonalitzen els humans, l’autor pocs cops es refereix al protagonista pel seu nom (de fet, fins a la pàgina cinquanta no sabem com es diu), i en la major part de la novel·la figura anònimament sota apel·latius diversos: el soldat, el català, l’exiliat, el granger...

Podríem dir que la memòria és també la gran protagonista i el fil que articula el conjunt del text: “a través de l’alambí del temps, la memòria, i la memòria de tots, es transforma en consciència planetària, en promptuari de conducta col·lectiva. No hi ha consciència sense memòria. Perquè la consciència no es basteix tan sols del rigor del coneixement, sinó de la memòria, a causa de la seva dimensió polièdrica”. Una dimensió polièdrica i fragmentària que s’accentua a mesura que la trama progressa, i quan la ficció és converteix en un calidoscopi i en un joc de miralls: “Tanmateix la vida és un joc de miralls i la realitat i la irrealitat es confonen fàcilment.”

El joc de miralls de la ficció

La novel·la es divideix en tres quaderns i presenta una estructura no lineal i fragmentària. El primer quadern l’ocupa la dissortada experiència de la guerra i de l’exili, de tres guerres consecutives, la guerra civil espanyola, la segona guerra mundial i la guerra d’Indoxina, en les quals el protagonista s’hi veu empès i arrossegat per l’encadenament de les circumstàncies. En aquest primer quadern, l’experiència que hi predomina, a més de l’horror, és la de la distància, la de l’allunyament, la de la fugida constant. Una fugida real que el portarà d’occident a orient i fins a les antípodes, i una fugida interior que li farà abandonar la precària estabilitat de la vida mig refeta en terres on és estranger, primer a París, després a Austràlia,

perquè en el fons el desig més punyent és el de retornar al paradís perdut: “perquè el paradís sempre ens queda esquerre mà i lluny, tan lluny?” es pregunta el protagonista, però com l'autor diu, no hi ha paradisos perduts sinó paradisos imaginats.

“Anys més tard, l'exiliat, enyoraria els camins difusos del vent per on viatgen persones i memòria i sentiments diversos”.

El segon quadern inicia el retorn, desfà el camí de l'exili o més ben dit el refà, com qui remunta un riu, per la via de la memòria perquè no n'hi ha d'altra i perquè hom no pot escapar de les vivències que l'han marcat profundament. En aquest procés, que és també una recerca constant de la identitat, opera com ho fa la memòria i va barrejant mentalment seqüències del passat -de la memòria del passat- amb el viure present, sempre amb el motiu recurrent de l'enyorament de Selene, la germana envoltada de misteri i inabastable.

El retorn té dues etapes, el retorn al país, a la ciutat de Barcelona, que en el record viu l'ambient revolucionari de la guerra civil. És la part més coral, on l'estructura temporal va fent salts endavant i enrere arbitràriament, contrapuntada i unida per petits motius que actuen com un fil d'Ariadna en el laberint de la ficció. Un d'aquests motius seria, per exemple, el de la pastilla de sabó de la qual el lector podrà arribar a sentir l'olor de flor de taronger que se'n desprèn. Aquest és un dels petits secrets de l'escriptor que explicà en la presentació, com ell durant anys havia anat comprant pastilles de sabó d'olor i les deixava en els prestatges darrera dels llibres. És una part de la novel·la en què espai i temps es confonen, es fusionen, perquè “hi ha uns espais comuns entre la vida i la mort per on vagareja la memòria, fins que la memòria s'esfilagarsa fatalment, en un espai de temps no mesurable.”

“El passat, si torna, és per a passar comptes”.

El tercer quadern és també el retorn però un retorn més íntim, al poble, al món familiar ben particular del protagonista, a les vivències de la infantesa, a la casa, en definitiva a l'espai on Selene, germana d'en Joan només per part de mare, li va ensenyar “a estimar la immensitat”. Ni la casa, ni els qui l'habitaren no hi són, o no hi són com els recorda. El que el protagonista troba és únicament el buit ple de records ja que, com també es diu a la novel·la, la casa és on tenim la memòria.

Enmig d'aquest panorama, el desig i la passió, expressat ara crua, ara poèticament, és una constant en l'obra, un desig encarnat en Selene, a qui tots els homes desitgen “com el rossinyol les cireres”. El desig en el protagonista és un record constant, una ferida oberta per un amor impossible, inabastable, que el guia i l'orienta cada cop que dirigeix la mirada al cel cercant el carro de Selene, “potser perquè l'amor és l'antídot més eficaç contra l'escepticisme o la descreença”.

Estilísticament el més remarcable és el to i el llenguatge intensament poètic amb què Capellà narra la cruesa de les experiències vitals dels personatges. En aquest sentit, com he dit abans, podem considerar que la seva prosa en moltes ocasions exerceix les funcions que són pròpies de la poesia, això és ben patent en els epígrafs que obren cada part de la novel·la, tots ells citacions de poetes: Josep Palau i Fabre, Mahmud Darwix i Miquel Martí i Pol; però tota la novel·la en va plena de referències a poetes. D'altra banda, hi ha un ús constant de la metàfora. Metàfores del temps, de la memòria, de l'amor, de la vida i de la mort, aquest instant en que “el temps ja no era temps, sinó eternitat”. Un altre aspecte interessantíssim és la manera que l'autor té d'explicar les transicions sobtades en la vida dels personatges mitjançant una condensació d'elements que produeix en la narració un séc, i un efecte brutal en el lector: “vaig passar de puta a iaia amb un vol d'avió”, confessa madame Guida a propòsit del seu retorn de l'Indoxina. I és que l'estil narratiu de Llorenç Capellà és un relat construït a base de fragments i d'el·lipsis. En l'ús de l'el·lipsi hi ha una recerca expressiva i una voluntat per part de l'autor de bastir un relat evocador que impliqui un lector imaginatiu, atent i actiu en tot moment de la lectura. Segons ell, la prosa ha de ser suggeridora d'imatges, i ben cert que ho aconsegueix.

En opinió de l'autor, *El carro de Selene* és un monòleg sobre la recerca de la identitat, on els personatges són tots ambigus i amb matisos de gris perquè la vida no té respostes. Finalment, i per sobre de tots aquests aspectes que he esbossat i de complexitat de la novel·la que seria difícil d'esgotar en tots els infinits detalls, hi ha també la reflexió constant sobre la vida: “No estima la vida qui no la pateix, li va respondre, i jo sempre, fins i tot en els moments de joia, m'he sentit arran de l'abisme. [...] els fets més miserables en contraposició als més enaltidors; tot sobrepassat pel sentiment de tragèdia que com una ona gegantina passa per sobre de tot i ho arrossega tot”. En síntesi, una lectura per assaborir lentament, per reflexionar i per gaudir en tota la seva profunditat humana.

Maria Nunes